

ОЦІНКА РІВНЯ ТА СТАНУ БЕЗПЕКИ КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСУ (НА ПРИКЛАДІ ГІРНИЧОДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ)

ASSESSMENT OF THE LEVEL AND STATUS OF SAFETY OF THE COMPETITIVE STATUS (ON THE EXAMPLE OF MINING ENTERPRISES)

УДК 334.012.34

<https://doi.org/10.32843/bses.55-19>

Міщук Є.В.¹

к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку,
оподаткування, публічного управління
та адміністрування
Криворізький національний університет

Mishchuk Ievgeniia

Kryvyi Rih National University

У статті актуалізовано диференційований підхід до оцінювання безпеки конкурентного статусу підприємства, який передбачає окреме визначення її рівня та стану. Запропоновано під рівнем безпеки конкурентного статусу підприємства розуміти порівняльну величину, яка характеризує перевагу його конкурентного статусу над підприємствами-конкурентами у конкретний момент часу. Під станом безпеки конкурентного статусу запропоновано розуміти комплексне поняття, що визначається сукупністю обставин та умов, у яких перебуває підприємство, з огляду на наявні на ньому ресурси, резерви й процеси, а також відображає можливості відновлення необхідного (базового) конкурентного статусу з урахуванням необхідного на це часу й тенденцій, що склалися на цьому підприємстві. Встановлено, що індикатором безпеки конкурентного статусу виступає показник частки ринку. Вдосконалено методологію оцінювання безпеки конкурентного статусу підприємства. Виконано апробацію викладеної методології на прикладі гірничодобувних підприємств. Виявлено, що найвищий рівень та найкращий стан безпеки конкурентного статусу мали місце у 2017–2018 рр. на ПРАТ «ПівніГЗК». Показано, що інші підприємства галузі потребують негайних управлінських впливів.

Ключові слова: економічна безпека, конкурентний статус, рівень безпеки, стан безпеки, частка ринку.

В статье актуализирован дифференцированный подход к оцениванию безопасности

конкурентного статуса предприятия, предусматривающий отдельное определение ее уровня и состояния. Предложено под уровнем безопасности конкурентного статуса предприятия понимать сравнительную величину, которая характеризует преобладание его конкурентного статуса над предприятиями-конкурентами в конкретный момент времени. Под состоянием безопасности конкурентного статуса предложено понимать комплексное понятие, определяемое совокупностью обстоятельств и условий, в которых находится предприятие, с учетом имеющихся на нем ресурсов, резервов и процессов, а также отражает возможности восстановления необходимого (базового) конкурентного статуса с учетом необходимого на это времени и тенденций, сложившихся на этом предприятии. Установлено, что индикатором безопасности конкурентного статуса выступает показатель доли рынка. Усовершенствована методология оценивания безопасности конкурентного статуса предприятия. Выполнена апробация изложенной методологии на примере горнодобывающих предприятий. Выведено, что самый высокий уровень и наилучшее состояние безопасности конкурентного статуса имели место в 2017–2018 гг. на ЧАО «СевГЭК». Показано, что другие предприятия отрасли нуждаются в немедленных управленческих воздействиях.

Ключевые слова: экономическая безопасность, конкурентный статус, уровень безопасности, состояние безопасности, доля рынка.

The article has updated a differentiated approach to assessing the security of the competitive status of an enterprise, which provides for a separate determination of its level and state. It is proposed to understand the level of security of the competitive status of an enterprise as a comparative value that characterizes the prevalence of its competitive status over competing enterprises at a particular point in time. Under the state of security of a competitive status, it is proposed to understand a complex concept, which is determined by a set of circumstances and conditions in which an enterprise is located, taking into account the resources, reserves and processes available on it, and reflects the possibilities of restoring the necessary (basic) competitive status, taking into account the time required for this and current trends at this enterprise. It was found that the indicator of the market share is an indicator of the security of the competitive status. The methodology for assessing the security of the competitive status of an enterprise has been improved. It is proposed to assess the level of this type of security based on the lack of profit before tax. This shortage will occur in the case when the market share occupied by the enterprise – the object of research does not correspond to its liminal (threshold) value. For the first time, it is proposed to evaluate the security state of the competitive status as a ratio in which the numerator is the weighted period of time during which the market share of the enterprise – the object of assessment reaches its liminal value, and the denominator is the cycle period during which it is advisable to restore security. The methodology outlined was tested on the example of mining enterprises. It was revealed that the highest and best level and state of security of the competitive status took place in 2017–2018 at PJSC "SevGOK". It is shown that other enterprises in the industry need immediate management actions. The above proposals for a separate assessment of the level and state of security can be applied to various types of economic security, and not only at the macro level, but also at the level of national economic security.

Key words: economic security, competitive status, security level, security status, market share.

Постановка проблеми. У сучасній фаховій літературі з питань безпекології існують різні види економічної безпеки, сутність та методологія оцінювання яких є дискусійними. Зокрема, це стосується того виду безпеки, який відображає досягнення базового підприємства порівняно з підприємствами галузі, тобто серед конкурентів. Більшість науковців називає таку безпеку ринковою

безпекою або ринковою складовою частиною економічної безпеки. Проте вважаємо, що ринкова безпека є поняттям більш широким та вміщує не лише властивості, отримані внаслідок наявності конкурентних переваг, але й інші чинники динамічного зовнішнього середовища. У зв'язку з цим у роботі [1] обґрунтовано, що з термінологічної та контекстуальної логіки більш доцільним є поняття

¹ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4145-3711>

«безпека конкурентного статусу». Така безпека потребує відповідного адекватного інструментарію оцінювання, що обумовлює актуальність цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

З одного боку, наукові джерела містять багато підходів до визначення та методик оцінювання безпосередньо самого конкурентного статусу або суміжних понять, таких як конкурентні позиції (у роботі Б.М. Корецького [2]), конкурентоспроможність (докладно висвітили І.М. Кирчата, Г.В. Поясник у праці [3]), конкурентний стан (у роботі В.В. Матвєєва [4]). З іншого боку, недостатньо уваги приділено взаємозв'язку безпеки та конкурентного статусу. Натомість фахівцями вивчені питання моделювання конкурентного статусу в різних ситуаціях. Наприклад, К.В. Орєхова у джерелі [5] показала моделювання впливу факторів фінансової безпеки на конкурентний статус, проте не приділила уваги безпеці цього статусу; Л.Д. Павловська, О.В. Косович здійснили моделювання конкурентного статусу у системі маркетингу підприємств [6]. Водночас слід визнати, що достатньо висвітлений термінологічний апарат щодо конкурентоспроможності та конкурентного статусу [7; 8] випереджає розвиненість методик їх оцінювання та забезпечення [9; 10]. Такий стан наукової думки потребує розширення та вдосконалення методології оцінювання безпеки конкурентного статусу підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є вдосконалення методології оцінювання безпеки конкурентного статусу та її апробація на прикладі гірничодобувних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Звертаємо увагу на диференційований підхід до оцінювання безпеки конкурентного статусу підприємства, який передбачає окреме визначення її рівня та стану. Рівень безпеки конкурентного статусу уособлює певний ретроспективний зріз, тобто ступінь досягнення певного значення цієї безпеки у конкретний момент часу. Під рівнем безпеки конкурентного статусу підприємства пропонуємо розуміти порівняльну величину, яка характеризує превалювання його конкурентного статусу над підприємствами-конкурентами в конкретний момент часу. Стан безпеки конкурентного статусу є комплексним поняттям, що визначається сукупністю обставин та умов, у яких перебуває підприємство, з огляду на наявні на ньому ресурси, резерви й процеси, а також відображає можливості відновлення необхідного (базового) конкурентного статусу з урахуванням необхідного на це часу й тенденцій, що склалися на цьому підприємстві.

Індикатором безпеки конкурентного статусу є показник частки ринку. При цьому частка може бути визначеною як у межах галузі країни – місця здійснення операційної діяльності підприємства, так і на більш глобальному рівні, тобто серед підприємств-

конкурентів світового масштабу. У такому разі, як показано в роботі [1], йтиметься про міжнародну безпеку конкурентного статусу, національну безпеку тощо. Приведемо методологію оцінювання безпеки конкурентного статусу на прикладі підприємств гірничодобувної галузі України.

Оцінювання рівня цього виду безпеки пропонуємо здійснювати на підставі нестачі прибутку до оподаткування. Така нестача матиме місце тоді, коли частка ринку, займана підприємством – об'єктом дослідження, не відповідає своєму лімінальному (пороговому) значенню. Як лімінальне значення частки ринку використовується її максимальне значення серед підприємств галузі у періоді оцінювання. При цьому важливо оцінити величину обсягу реалізації, яку підприємство недоотримає через недосягнення лімінального значення частки ринку:

$$\Delta V(dp) = \left(\frac{L(dp)}{dp_{\phi}} - 1 \right) \times V_{\phi}, \quad (1)$$

де $\Delta V(dp)$ – недоотримана величина обсягу реалізації продукції, грн.; $L(dp)$ – лімінальна величина частки ринку, частки од.; dp_{ϕ} – фактична величина частки ринку, частки од.; V_{ϕ} – фактична величина обсягу реалізації продукції, грн.

Під час визначення нестачі суми ЕВТ слід враховувати величину маржинального доходу:

$$\Delta EBT(dp) = \frac{M_{\phi}}{V_{\phi}} \times \Delta V(dp), \quad (2)$$

де $\Delta EBT(dp)$ – нестача суми прибутку до оподаткування, визначена за часткою ринку, грн.; M_{ϕ} – фактична величина маржинального доходу, грн.; V_{ϕ} – фактична величина обсягу реалізації продукції, грн.

Отже, рівень безпеки конкурентного статусу ($P(E_{\phi}B(dp))$) оцінюватиметься за формулою:

$$P(E_{\phi}B(dp)) = 1 - \frac{\Delta EBT(dp)}{EBT_{\phi}}, \quad (3)$$

де EBT_{ϕ} – лімінальна величина прибутку до оподаткування, яка визначається як сума нестачі цього прибутку, визначена за часткою ринку ($\Delta EBT(dp)$) та фактичною сумою прибутку до оподаткування, отриманою у періоді оцінювання, грн.

Інтерпретувати отримані значення рівня безпеки конкурентного статусу слід таким чином:

- при $P(E_{\phi}B(dp))=0$ – катастрофічний рівень безпеки, він же середній рівень небезпеки;
- при $0 < P(E_{\phi}B(dp)) < 0,25$ – мінімальний рівень безпеки, він же низький рівень небезпеки;
- при $0,25 \leq P(E_{\phi}B(dp)) < 0,5$ – низький рівень безпеки;
- при $0,5 \leq P(E_{\phi}B(dp)) < 0,75$ – середній рівень безпеки;
- при $0,75 \leq P(E_{\phi}B(dp)) < 1,0$ – високий рівень безпеки;

– при $R(ЕкБ(др))=1,0$ – дуже високий рівень безпеки.

Результати розрахунків щодо підприємств гірничодобувної галузі наведено в табл. 1. Так, ПРАТ «ПівнГЗК» є лідером за цим показником. Як у 2017 р., так і у 2018 р. показники цього підприємства дорівнюють одиниці та вказують на дуже високий рівень безпеки. У 2017 р. зафіксовано високий рівень безпеки у АТ «ПівдГЗК» та ПРАТ «ПолтГЗК». Протягом 2017–2018 рр. на ПРАТ «ІнГЗК» зафіксовано середній рівень, на ПРАТ «ЦГЗК» – низький рівень, а на ПРАТ «Суша балка», ПАТ «КЗРК» та ПРАТ «ЗЗРК» – мінімальний рівень безпеки (або ж низький рівень небезпеки конкурентного статусу). При цьому у 2017 р. рівень без-

пеки конкурентного статусу на ПРАТ «Суша балка» слід визнати катастрофічним і таким, що відповідає середньому рівню небезпеки.

У 2018 р. на більшості досліджуваних підприємств рівень безпеки знизився. При цьому високий рівень безпеки залишився у ПРАТ «ПівнГЗК» та ПРАТ «ПолтГЗК». На АТ «ПівдГЗК» та ПРАТ «ІнГЗК» зафіксовано середній рівень, на ПРАТ «ЦГЗК» – низький рівень, а на ПРАТ «Суша балка», ПАТ «КЗРК» та ПРАТ «ЗЗРК» – мінімальний рівень безпеки (він же низький рівень небезпеки).

Окремо необхідно оцінити стан безпеки конкурентного статусу (Сі). Для цього необхідно скористатися формулою:

Таблиця 1

Результати оцінювання рівня безпеки конкурентного статусу по гірничодобувних підприємствах у 2017–2018 рр.

Показник	2017 р.	2018 р.
1	2	3
Лімінальна частка ринку	22,4%	23,4%
ПРАТ «ПівнГЗК»		
Пороговий обсяг реалізації	23 190 396	26 325 429
Недоотриманий обсяг реалізації	–	–
Маржинальний дохід на 1 грн. обсягу	51%	49%
Нестача ЕВТ	–	–
Лімінальне значення ЕВТ	9 502 718	9 886 428
Показник рівня безпеки $R(ЕкБ(др))$	1,00	1,00
ПРАТ «ЦГЗК»		
Пороговий обсяг реалізації	23 282 274	26 189 733
Недоотриманий обсяг реалізації	12 554 697	14 813 093
Маржинальний дохід на 1 грн. обсягу	47%	44%
Нестача ЕВТ	5 895 298	6 558 930
Лімінальне значення ЕВТ	9 197 747	9 126 772
Показник рівня безпеки $R(ЕкБ(др))$	0,36	0,28
ПРАТ «ІнГЗК»		
Пороговий обсяг реалізації	23 683 983	25 924 309
Недоотриманий обсяг реалізації	7 701 617	7 345 269
Маржинальний дохід на 1 грн. обсягу	53%	45%
Нестача ЕВТ	4 093 249	3 323 564
Лімінальне значення ЕВТ	11 059 096	9 325 419
Показник рівня безпеки $R(ЕкБ(др))$	0,63	0,64
АТ «ПівдГЗК»		
Пороговий обсяг реалізації	23 857 521	26 402 664
Недоотриманий обсяг реалізації	3 398 563	4 992 850
Маржинальний дохід на 1 грн. обсягу	65%	62%
Нестача ЕВТ	2 204 011	3 092 231
Лімінальне значення ЕВТ	13 087 787	11 795 756
Показник рівня безпеки $R(ЕкБ(др))$	0,83	0,74
ПРАТ «ПолтГЗК»		
Пороговий обсяг реалізації	20 057 775	21 700 651
Недоотриманий обсяг реалізації	2 501 459	3 017 508
Маржинальний дохід на 1 грн. обсягу	63%	55%
Нестача ЕВТ	1 581 349	1 649 921
Лімінальне значення ЕВТ	7 616 481	7 726 124
Показник рівня безпеки $R(ЕкБ(др))$	0,79	0,79

1	2	3
ПРАТ «Суша балка»		
Пороговий обсяг реалізації	15 260 049	23 368 142
Недоотриманий обсяг реалізації	12 386 890	20 338 039
Маржинальний дохід на 1 грн. обсягу	56%	56%
Нестача ЕВТ	6 980 788	11 440 403
Лімінальне значення ЕВТ	6 980 788	12 396 721
Показник рівня безпеки Р(ЕкБ(др))	0	0,08
ПАТ «КЗРК»		
Пороговий обсяг реалізації	15 478 796	21 121 732
Недоотриманий обсяг реалізації	11 864 624	17 083 783
Маржинальний дохід на 1 грн. обсягу	81%	57%
Нестача ЕВТ	9 657 361	9 710 125
Лімінальне значення ЕВТ	11 940 117	10 627 621
Показник рівня безпеки Р(ЕкБ(др))	0,19	0,09
ПРАТ «ЗЗРК»		
Пороговий обсяг реалізації	23 586 921	26 325 935
Недоотриманий обсяг реалізації	19 585 258	22 777 627
Маржинальний дохід на 1 грн. обсягу	44%	30%
Нестача ЕВТ	8 688 154	6 907 050
Лімінальне значення ЕВТ	10 274 378	6 984 464
Показник рівня безпеки Р(ЕкБ(др))	0,15	0,01

$$Ci = 1 - \frac{\Delta T(dp)}{T_{ц'}}, \quad (4)$$

де $\Delta T(dp)$ – зважений період часу, протягом якого частка ринку підприємства – об'єкта оцінки досягне свого лімінального значення (в ролі якого у дослідженні використано максимальне значення серед підприємств гірничодобувної галузі), кварталів; $T_{ц'}$ – період циклу, протягом якого доцільне відновлення безпеки, кварталів. При цьому у дослідженні як такий цикл використано середній період циклу Кітчина, а саме 12 кварталів. Якщо $\Delta T(dp) > T_{ц'}$, приймається умова, що $\Delta T(dp) = 12$ кварталів. При цьому період $\Delta T(dp)$ доцільно зважувати на швидкість зміни лімінальних (еталонних) значень показника частки ринку. Наголосимо на тому, що у зв'язку з тим, що лімінальне значення встановлюється у конкретному періоді оцінювання окремо, за період дослідження воно змінюється з певною швидкістю. Отже, період $\Delta T(dp)$ розраховується за формулою:

$$\Delta T(dp) = \frac{v(dp) \times \Delta Tdp}{v(dp)}, \quad (5)$$

де ΔTdp – період часу, необхідний для досягнення величини частки ринку підприємства – об'єкта оцінки свого лімінального значення, кварталів; $v(dp)$ – швидкість, із якою змінюються порогові (еталонні, нормативні, задані тощо) значення показника частки ринку, ч.од./час.

У зв'язку з тим, що показник частки ринку є єдиним індикатором безпеки конкурентного статусу, величина швидкості у формулі скорочується. При

цьому залежно від цілей і задач дослідження перелік індикаторів безпеки конкурентного статусу може бути розширеним або видозміненим. Одним із варіантів його модифікації є врахування як коефіцієнта вагомості величини основних засобів підприємств.

Швидкості та періоди щодо індикаторів безпеки конкурентного статусу можуть бути знайдені різними способами, одним із яких є побудова рівняння тренду. Як еталони для побудови рівнянь трендів можуть бути взяті різні величини. Наприклад, під час оцінювання стратегічної безпеки конкурентного статусу такими еталонами є частка ринку провідних зарубіжних конкурентів, а для оцінювання складників поточної безпеки конкурентного статусу такими еталонними (пороговими, заданими тощо) значеннями можуть бути як максимальні величини серед підприємств галузі, так і їх середні (арифметичні, геометричні, мода тощо) залежно від цілей та завдань аналізу.

Якісна інтерпретація отриманих значень показника стану безпеки конкурентного статусу визначається за такою шкалою:

- при $Ci=0$ – катастрофічний стан безпеки, він же середній стан небезпеки;
- при $0 < Ci < 0,25$ – незадовільний стан безпеки, він же низький стан небезпеки;
- при $0,25 \leq Ci < 0,5$ – задовільний стан безпеки;
- при $0,5 \leq Ci < 0,75$ – добрий стан безпеки;
- при $0,75 \leq Ci < 1,0$ – відмінний стан безпеки;
- при $Ci=1$ – дуже відмінний стан безпеки.

Для подальшого аналізу використаємо кварталні дані частки ринку гірничодобувних підприємств за 2015–2018 рр., на основі яких побудуємо

рівняння трендів. У табл. 2 наведено порогові значення індикатора безпеки конкурентного статусу, а самепоказника частки ринку, а також показники стану безпеки конкурентного статусу по гірничодобувних підприємствах.

Отже, на 31 грудня 2017 р. та 31 грудня 2018 р. по ПРАТ «ПівніГЗК» цей показник дорівнює 1, тому що цим підприємством вже досягнуто порогове значення. Таким чином, на ПРАТ «ПівніГЗК» має місце дуже відмінний стан безпеки конкурентного статусу. На 31 грудня 2017 р. на АТ «ПівдГЗК» цей показник дорівнює 0,31. Отже, має місце задовільний стан

безпеки. На 31 грудня 2018 р. по АТ «ПівдГЗК» цей показник дещо збільшився, але стан безпеки залишився задовільним. Водночас на ПРАТ «ПолтГЗК» показник стану безпеки знизився. Якщо 31 грудня 2017 р. мав місце добрий стан безпеки, то на 31 грудня 2018 р. – незадовільний стан. На усіх інших підприємствах досягнення порогового значення прогнозується більш ніж через період циклу, тому показник стану безпеки дорівнює нулю як на 31 грудня 2017 р., так і на 31 грудня 2018 р., що характеризує катастрофічний стан безпеки, який відповідає середньому стану небезпеки.

Таблиця 2

Результати оцінювання стану безпеки конкурентного статусу по гірничодобувних підприємствах у 2017–2018 рр.

Показник	31 грудня 2017 р.	31 грудня 2018 р.
1	2	3
Лімінальне (порогове) квартальне значення показника частки ринку	22,4%	23,4%
ПРАТ «ПівніГЗК»		
Коефіцієнт рівняння регресії а	0,1864	0,1864
Коефіцієнт швидкості b	0,0032	0,0032
Квартал, у якому досягається порогове значення	4 квартал 2017 р.	4 квартал 2018 р.
Період досягнення порогового значення, кварталів	0	0
Період досягнення порогового значення з урахуванням циклу, кварталів	0	0
Показник стану безпеки Сі	1,00	1,00
ПРАТ «ЦГЗК»		
Коефіцієнт рівняння регресії а	0,0929	0,0929
Коефіцієнт швидкості b	0,0007	0,0007
Квартал, у якому досягається порогове значення	понад 12 кварталів	понад 12 кварталів
Період досягнення порогового значення, кварталів	176	185
Період досягнення порогового значення з урахуванням циклу, кварталів	12	12
Показник стану безпеки Сі	0	0
ПРАТ «ІнГЗК»		
Коефіцієнт рівняння регресії а	0,1349	0,1349
Коефіцієнт швидкості b	0,002	0,002
Квартал, у якому досягається порогове значення	понад 12 кварталів	понад 12 кварталів
Період досягнення порогового значення, кварталів	33	33
Період досягнення порогового значення з урахуванням циклу, кварталів	12	12
Показник стану безпеки Сі	0	0
АТ «ПівдГЗК»		
Коефіцієнт рівняння регресії а	0,1572	0,1572
Коефіцієнт швидкості b	0,0033	0,0033
Квартал, у якому досягається порогове значення	4 квартал 2019 р.	3 квартал 2020 р.
Період досягнення порогового значення, кварталів	8	7
Період досягнення порогового значення з урахуванням циклу, кварталів	8	7
Показник стану безпеки Сі	0,31	0,40
ПРАТ «ПолтГЗК»		
Коефіцієнт рівняння регресії а	0,1896	0,1896
Коефіцієнт швидкості b	0,0025	0,0025
Квартал, у якому досягається порогове значення	2 квартал 2016 р.	понад 12 кварталів
Період досягнення порогового значення (розрахунок за зворотнім трендом), кварталів	6	14

Продовження табл. 2

1	2	3
Період досягнення порогового значення з урахуванням циклу, кварталів	6	12
Показник стану безпеки Сі	0,51	0
ПРАТ «Суша балка»		
Коефіцієнт рівняння регресії а	0,0052	0,0052
Коефіцієнт швидкості b	0,0061	0,0061
Квартал, у якому досягається порогове значення	понад 12 кварталів	понад 12 кварталів
Період досягнення порогового значення (розрахунок за зворотнім трендом), кварталів	28	33
Період досягнення порогового значення з урахуванням циклу, кварталів	12	12
Показник стану безпеки Сі	0	0
ПАТ «КЗРК»		
Коефіцієнт рівняння регресії а	0,0411	0,0411
Коефіцієнт швидкості b	0,0016	0,0016
Квартал, у якому досягається порогове значення	понад 12 кварталів	понад 12 кварталів
Період досягнення порогового значення (розрахунок за зворотнім трендом), кварталів	106	116
Період досягнення порогового значення з урахуванням циклу, кварталів	12	12
Показник стану безпеки Сі	0	0
ПРАТ «ЗЗРК»		
Коефіцієнт рівняння регресії а	0,0317	0,0317
Коефіцієнт швидкості b	0,0005	0,0005
Квартал, у якому досягається порогове значення	понад 12 кварталів	понад 12 кварталів
Період досягнення порогового значення (розрахунок за зворотнім трендом), кварталів	377	400
Період досягнення порогового значення з урахуванням циклу, кварталів	12	12
Показник стану безпеки Сі	0	0

Таблиця 3

Порівняння рівня та стану безпеки конкурентного статусу гірничодобувних підприємств

Підприємство	2017 р.		2018 р.	
	рівень	стан	рівень	стан
ПРАТ «ПівнГЗК»	Дуже високий	Дуже відмінний	Дуже високий	Дуже відмінний
ПРАТ «ЦГЗК»	Низький	Катастрофічний	Низький	Катастрофічний
ПРАТ «ІнГЗК»	Середній	Катастрофічний	Середній	Катастрофічний
АТ «ПівдГЗК»	Високий	Задовільний	Середній	Задовільний
ПРАТ «ПолтГЗК»	Високий	Добрий	Високий	Незадовільний
ПРАТ «Суша балка»	Катастрофічний	Катастрофічний	Мінімальний	Катастрофічний
ПАТ «КЗРК»	Мінімальний	Катастрофічний	Мінімальний	Катастрофічний
ПРАТ «ЗЗРК»	Мінімальний	Катастрофічний	Мінімальний	Катастрофічний

Надалі порівняємо отримані результати за рівнем та станом безпеки конкурентного статусу у табл. 3.

Отже, отримані дані щодо рівня та стану безпеки конкурентного статусу характеризують їх загальне погіршення у 2018 р. порівняно з 2017 р. При цьому характерно, що здебільшого стан безпеки конкурентного статусу є гіршим, ніж її рівень. Така ситуація свідчить про високу ймовірність подальшого поступового погіршення рівня безпеки та погіршення економічного стану підприємств до кризового. Виявлена динаміка потребує

вжиття невідкладних заходів на більшості гірничодобувних підприємств України.

Висновки з проведеного дослідження. Удосконалено методологію оцінювання окремо рівня та окремо стану конкурентного статусу підприємств. Наведені пропозиції щодо відокремленої оцінки можуть бути застосовуваними до різних видів економічної безпеки, причому не тільки на макrorівні, але й на рівні національної економічної безпеки. Виявлено, що у 2017 р. тільки два підприємства галузі мали високі (добрі) значення як

рівня, так і стану безпеки конкурентного статусу, а саме ПРАТ «ПівнГЗК» та ПРАТ «ПолтГЗК». У 2018 р. тільки ПРАТ «ПівнГЗК» залишився лідером галузі та підприємством, чия безпека конкурентного статусу характеризувалася дуже високим рівнем і дуже відмінним станом. Водночас слід зазначити, що на АТ «ПівдГЗК» періоди досягнення ліміальної (порогової) частки ринку у 2017–2018 рр. припадають на 4 квартал 2019 р. та 3 квартал 2020 р. відповідно. Однак, як уже відомо, наприкінці 2019 р. і без того кризові явища в галузі посилили карантинні обмеження, викликані пандемією вірусу КОВІД-19. Останнє, за окремими аналітичними прогнозами, уповільнило розвиток підприємств галузі ще на 1,5 роки. Це означає, що до отриманого результату щодо оцінки чисельника стану безпеки слід додати ще 6 кварталів. З огляду на це стан безпеки на АТ «ПівдГЗК» доцільно визнати катастрофічним. Напрямом подальших досліджень є виявлення тих управлінських заходів та чинників зовнішнього середовища, які здатні збільшити швидкість досягнення показника частки ринку досліджуваних підприємств свого порогового значення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Міщук Є.В. Економічна безпека конкурентного статусу: генезис поняття. *Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки*. 2018. № 3. С. 38–46.
2. Корецький Б.М. Засади побудови алгоритму методики оцінки конкурентних позицій суб'єкта господарювання у транзитивній економіці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2008. № 5. С. 39–44.
3. Кирчата І.М., Поясник Г.В. Управління конкурентоспроможністю підприємства в глобальному середовищі: монографія. Харків, 2009. 160 с.
4. Матвеев В.В. Система понять, які характеризують конкурентний стан підприємства. *Інтелект XXI*. 2014. № 2. С. 55–62.
5. Орехова К.В. Моделювання впливу факторів фінансової безпеки на конкурентний статус машинобудівних підприємств. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 14. С. 114–119.
6. Павловська Л.Д., Косович О.В. Імплементация наукових засад та перспективи досконалої маркетингової діяльності підприємств як ринково-орієнтованої концепції їх розвитку: колективна монографія / за заг. ред. Л.Д. Павловської. Житомир: Вид. Євенок О.О., 2017. С. 30–56.
7. Резніченко Д.В. Категоріальний апарат конкурентоспроможності соціально-економічної системи. *Інноваційна економіка*. 2012. № 8. С. 171–175.
8. Терованесова О.Ю. Конкурентний статус підприємства в системі наукових категорій. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. № 48. С. 153–158.
9. Філіппова С.В., Черкасова С.О. Оцінювання та аналіз конкурентоспроможності промислових підприємств як основні функції управління процесом її організаційно-економічного забезпечення. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2010. № 3. С. 110–115.
10. Чернега В.В. Конкурентостійкість підприємств та механізмів її забезпечення: монографія. Київ: ІПК ДСЗУ, 2008. 235 с.

REFERENCES:

1. Mishchuk, Ye.V. (2018) Ekonomichna bezpeka konkurentnoho statusu: henezys poniattia [Economic security of competitive status: the genesis of the concept]. *Cherkasy University Bulletin*, no. 3, pp. 38–46.
2. Koretskyi, B.M. & Khopchan, M.I. (2008) Zasady pobudovy alhorytmu metodyky otsinky konkurentnykh pozytsii subiekta hospodariuvannia u tranzytyvnii ekonomitsii [Principles of construction of algorithm of a technique of an estimation of competitive positions of the subject of managing in transitive economy]. *Investysii: praktyka ta dosvid*, 5, pp. 39–44 (in Ukraine).
3. Kyrchata, I.M. & Poiasnyk, H.V. (2009) Upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstva v hlobalnomu seredovyshchi [Managing the competitiveness of the enterprise in a global environment]. Kharkiv: KhNADU, 160 p. (in Ukraine).
4. Matvieiev, V.V. (2014). Systema poniat, yaki kharkteryzuiut konkurentnyi stan pidpriemstva [The system of concepts that characterize the competitive state of the enterprise]. *Intelekt XXI*, 2, pp. 55–62 (in Ukr.).
5. Oriekhova, K.V. (2017) Modeliuvannia vplyvu faktoriv finansovoi bezpeky na konkurentnyi status mashynobudivnykh pidpriemstv [Modeling the impact of financial security factors on the competitive status of machine-building enterprises]. *Prychornomorskyi naukovy-doslidnyi instytut ekonomiky ta innovatsii «Prychornomorski ekonomichni studii»*, 14, pp. 114–119.
6. Pavlovskaya, L.D. & Kosovych, O.V. (2017) Implementatsiia naukovykh zasad ta perspektyvy doskonaloi marketingovoi diialnosti pidpriemstv yak rynkovo-orientovanoi kontseptsii yikh rozvytku [Implementation of scientific principles and prospects of perfect marketing activities of enterprises as a market-oriented concept of their development]. *Zhytomyr: Vyd. Yevenok O.O.*, pp. 30–56 (in Ukraine).
7. Reznichenko, D.V. (2012) Katehorialnyi aparat konkurentospromozhnosti sotsialno-ekonomichnoi systemy [Categorical apparatus of competitiveness of the socio-economic system]. *Innovatsiina ekonomika*, 8, 171–175 (in Ukraine).
8. Terovanessova, O.Iu. (2014) Konkurentnyi status pidpriemstva v systemi naukovykh katehorii [Competitive status of the enterprise in the system of scientific categories]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, 48, pp. 153–158 (in Ukraine).
9. Filyppova, S.V. & Cherkasova, S.O. (2010) Otsiniuvannia ta analiz konkurentospromozhnosti promyslovykh pidpriemstv yak osnovni funktsii upravlinnia protsesom yii orhanizatsiino-ekonomichnoho zabezpechennia [Assessment and analysis of the competitiveness of industrial enterprises as the main functions of managing the process of its organizational and economic support]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu*, 3, pp. 110–115 (in Ukraine).
10. Chernenha, V.V. (2008) Konkurentostiikist pidpriemstv ta mekhanizmy yii zabezpechennia [Competitiveness of enterprises and mechanisms for its provision]. Kyiv: IPK DSZU, 235 p. (in Ukraine).